

29. Hur övervintrar fåglarna?

1. a. 4 h 47 min   b. 19 h 13 min   c. -5°C
d. Det finns inte så mycket mat, dessutom är det svårare att hitta mat när det är mörkt. Det är kallt.
2. a. Då den burrar upp sig samlas luft under fjädrarna som sedan hjälper fågeln att hålla värmen.
b. Det håller fågeln varm.
c. Den kan då söka mat på stora områden.
3. vingpenna   fjäder   dun
5. a+b. Stannfåglar: 1. domherre, 2. gråsparv, 3. skata
Flyttfåglar: 1. sädesärta, 2. bofink, 3. ladusvala
6. kråka: A,B,C,D,E,F
domherre: D
grönfink: D
sädesärta: E
sprvhök: B,C,G

30. Stannfåglar och flyttfåglar

1. a. gråsparv   sädesärta
c. gråsparv – stannfågel   sädesärta – flyttfågel
d. gråsparv – bilden till höger   sädesärta – bilden till vänster
e. Fåglar som äter insekter hittar inte mat i Finland på vintern. Fåglar som äter frön hittar mat i Finland även på vintern.
2. c. Stark, kort näbb   Lång och smal näbb
3. Näbben är inte tillräckligt hård för att få sönder frön.
4.   x
       x
       x
       x
       x
       x x
       x
       x
       x
       x
       x x

5. a. Den svartvita flugsnapparen
- b. Den hittar inte insekter att äta på vintern.
- c. Frön

6. ~~GSATJÄDERS~~
~~EPTOFSMESA~~
~~BALDUVAND~~
~~ORLSSKATAE~~
~~ÖVGVIGKODS~~
~~RDOMHERREA~~
~~NYXTÖTÅMUR~~
~~TREJNAKORL~~
~~ARVOAKAJAA~~
~~LOTALLTITA~~

31. Kråkan, skatan och kajan

1. a. kråka
städer och nära människor
allätare: matrester, frön, bär, snäckor, insekter, spindlar, ödlor
öppet bo av kvistar och ris uppe i ett barrträd
  - b. skata
städer och nära människor
allätare: (se ovan)
klotformat bo i gran eller tätt lövträd
  - c. kaja
städer och nära människor
allätare: (se ovan)
i skrymslen och vrår i byggnader, sida vid sida
2. skatan kråkan
  3. Storvuxen fågel Kraftig näbb Trivs i städerna Allätare Trivs i flock
  5. I stora skogar, nuförtiden även på soptippar
Allätare: insekter, maskar, sopor, döda djur
Bo av ris i träd eller i bergsklyftor

Skogar, på vintern även nära människors hus och byggnader
 Bär, insekter, fågelägg och -ungar, maskar, ekollon
 Bo av ris i ett träd, vanligen i en gran

I norra Finland, vidsträckta ödemarker
 Bär, frön från tall och gran, insekter, fågelägg och -ungar
 Byggs i en låg gran eller tall

32. Mesar

1. blåmes 2. talgoxe 3. tallita 4. tofsmes
- a. talgboll b. havrekärve c. krossade nötter d. solrosfrön
- Mesarna är stannfåglar (flyttfåglar överstruket)
- a. Tredje fån vänster
b. Både insekter och frön
- Den ger ett varningsläte och hela mesfloeken flyger i väg.
- a.

b. Hålbyggare
- a. Bild nere till vänster: Gömt nära buskar och träd, byggt så att fåglarna inte kan lämna sin avföring i maten,
b. Bild uppe till vänster: Dåligt med gömställen kring fågelbrädet
Bild uppe till höger: Fåglarna lämnar avföring på fågelbrädet. Avföringen kan sprida sjukdomar.
Bild nere till höger: Fågelbrädet är i fara för katten.

33. Ekorren

- a. Ryggradsdjur
b. Egenvarma
c. De ger dem di.
- Vassa klor, lång svans att styra med, starka bakben att hoppa med.
- sommar: brun vinter: grå
- Den har en färg som liknar naturens färger, därför har fiender svårt att upptäcka den.
- a. Dag
b. Granfrön och tallfrön
- De kan hitta mat på fågelbräden. Människor matar ekorrarna.
- Ekorrens bo är varmt, speciellt då den täpper till öppningen. På vintern kurar den ihop sig.
- Ekorren bygger sitt bo av kvistar och mossa högt uppe i en gran/tall. Ekorren kan också ha sitt bo i ett övergivet skatbo eller i en fågelholk eller på en vind.

Ungarna föds på våren. Ungarna är då blinda och nakna och inte längre än en tändsticka. Honan sköter dem dag och natt under ett par månader.

9. a. Flygekorre
b. Med hjälp av ett hudveck.
c. Natt

10. Eftersom den är så ovanlig.

12.

~~NUMBJÖRN~~
~~GJRUVARG~~
~~EURSUTREP~~
~~LMÄNNISKA~~
~~KMVÅTAKOS~~
~~OAATAHARE~~
~~TRLOLUTRL~~
~~TTUSGNTEL~~
~~VINKADISK~~

34. Mårdhunden

2. Rätt alternativ är:
a. ryggradsdjur b. däggdjur c. går i ide till vintern d. allätare e. nattdjur
3. Utbredning: Hela Finland, ända upp till södra Lappland
Miljö: Stränder, skogar, i utkanten av åkrar.
Bo: I ett övergivet råvgryte, eller i en håla som den själv grävt.
Äter: Maskar, bär, insekter, säd, möss och sorkar
Fiender: Människan
4. b Från Ryssland
5. Den sover vintersömn. Den har ett tjockt lager fett under pälsen som håller den varm och ger den näring.
6. Rätt alternativ är: Den springer långsamt. Den kan inte gömma sig. Den har svaga käkar och kan därför inte försvara sig med tänderna.
7. a. ödaln b. mårdhunden c. ekorren d. igelkotten e. haren

35. Igelkotten

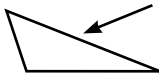
1. a. insekter, larver, maskar, sniglar, snäckor, grodor, ödlor
b. Inget av djuren
c. Eftersom det inte finns någon föda i naturen för dem

2. Räv, grävling, mård, berguv
3. Den puffar på den ihoprullade igelkotten tills den måste sticka ut huvudet eller magen.
4. vintersömn – Djuret kan vakna under vintern.
  - Djuret behöver ett tjockt späcklager för att klara vintern.
  - Djurets temperatur sjunker endast några grader.
 vinterdvala – Djuret är medvetslöst.
  - Djuret behöver ett tjockt späcklager för att klara vintern.
  - Djurets temperatur sjunker till nära noll grader.
5. Den har ett tjockt fettlager.
7. Vintersömn   Rör sig hela vintern
 Vinterdvala   Vintersömn

Repetera

1.
  1. mesar
  2. ryggradslösa
  3. dvala
  4. flyttfågel
  5. däggdjur
  6. rovdjur
  7. allätare
  8. skyddsfärg
  9. ödla
  10. dia
  11. mårdhund
  12. fettlager
  13. hanne
2. a. skata   b. kaja   c. kråka   d. gråsparv
 e. talgoxe   f. tofsmes   g. talltita   h. sädesärla

36. Kilen, ett lutande plan

1.
2.
  1. skruv
  2. kniv
  3. sax
  4. spik
  5. yxa
  6. stämjärn

3. a. Bilden nere till vänster: alternativet till vänster
 Bilden nere till höger: alternativet till höger
 Bilden uppe till vänster: alternativet till höger
 Bilden uppe till höger: alternativet till höger
 c. Mindre kraft behövs för att utföra ett arbete.
4. Han kan använda plankorna för att bygga ett lutande plan från golvet upp till släpvagnen.

37. Hävstången

2. a+b
 c. Bilden till höger
3. 1.c Punkt 2 För att punkt 2 är längre bort.
 2.b Punkt 2 För att det är närmare stödpunkten
4. försök 2 För att den del av linjalen där gemet ligger är längre.

38. Hjulet

1. a – sulky b – traktor c – cykel d – skottkärra e – rullbräda
3. a. 1. Bilden till höger 2. Bilden till vänster
 b. Hjulet används.

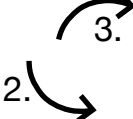
4.

a.

2.

b.

3.

2.

c.

3.

2.

5. De fungerar som hjul och gör att det blir lättare att dra boken.

39. Elastiska fjädrar

1. Hoppmatta – Spänner tyget
 Råttfälla – Smäller ihop fällan
 Klädnypa – Drar ihop delarna
 Dörrhandtag – Lyfter upp handtaget
 Slangbella (Stritsa) – Får stenen att flyga iväg
2. En fjäder är ett redskap som vill återgå till sitt ursprungliga läge då den trycks ihop/spänns.

3. c. Stötdämparen trycks ihop och stöten blir lindrigare.
4. a. Fjädern lindas runt bakre axeln och åker iväg då man släpper bilen, eftersom fjädern vill återgå till sitt ursprungliga läge.
5. c. Gummibandet

40. Cykeln

1. 1. broms 2. styrstång 3. pedal
2. Övre bilden – låg växel – uppförsbacke
Nedre bilden – hög växel – nedförsbacke
3. 1. stötdämpare 2. sadel 3. däck

41. Hållbara konstruktioner

1. stav   flaggstång   trafikmärke
ben   oljeborrningsplattform   fyr

b. Då skulle den inte vara lika hållbar.

3. a. Paris   1889   320 meter   smidesjärn   fackverk

Repetera

1. Fackverk – Det används i torn och broar.
Hävstång – Den är en stång som används för att göra arbetet lättare.
Fjäder – Den försöker återgå till sitt ursprungliga läge, då den trycks ihop eller spänns.
Kugghjul – Det används för att överföra kraft i olika maskiner och apparater.
Kil – Den är ett lutande plan.
Vridpunkt – Den är den punkt mot vilken hävstången placeras.
Ihåligt rör – Det är mycket hållbart, eftersom det tål att böjas och kan bära upp stor tyngd.

42. Vi är alla olika

3. b. Text för vanlig klass.
c. Text för anpassad undervisning har mera luft mellan styckena och viktiga ord är markerade med fet stil.

43. I samma skola

1. a. O L E
b. E M M A K A J P I A

2. a. T A L L G R A N

3. a. Diabetessymbol
b. Rätt alternativ: Regelbundna måltider, Blodsockermätning, Insulinmedicin

44. Tryggt och säkert hemma

2. b. Elstöt, brännskador
c. Där små barn inte kan komma åt dem högt uppe eller i ett låst skåp.
3. a. De kan vara både frätande och giftiga. c. 112 d. 09-4711
4. a. Giftigt ämne i ögat b. Förgiftning c. Brännskada

47. Hunden

1. Först lär den sig att utträta sina behov på en tidning och sen ute. Den behöver mycket beröm då den gör rätt!
- Färdig hundmat eller risblandat med kött/fisk. Rent vatten att dricka, pälsen ska borstas, den ska vaccineras, klorna ska klippas, öronen ska putsas.
- Den vill inte vara ensam länge. Den behöver motion. Den behöver en trygg, lugn plats.
- Valpen ska vänja sig vid halsband. Den ska lära sig att gå bredvid sin ägare. Den ska vänjas vid främmande hundar och människor.
- T.ex. bita, skälla, ställa till en oreda hemma.

48. Katten

2. a. F R
R F
R F
R

- b. Katten trivs ensam. Katten har god hörsel. Katten är ett vanligt djur.

3. a. Den slickar pälsen och reder upp trassel med tänderna.
- b. Bl.a. för att den vill bli av med lukten av människa.
6. a. Pupillerna utvidgar sig i mörker.
- b. Katten kan dra in klorna, eller sticka ut dem.
- c. Den äter fisk, kattmat, kött, möss. Den dricker vatten.

49. Fakta om små sällskapsdjur

Hund

Färdig hundmat, kött, fisk, ris

T.ex. motion, pälsborstning

Katt

Kattmat, kött, fisk

Ge mat och vatten. Katten vill kunna gå ut.

Kanin

Hö, grönsaker, maskrosor

Buren ska städas etc.

Hamster

Frön, grönsaker, kött, frukt

Buren ska städas varje dag. Hamstern vill också vara lös på golvet.

Gerbil

Frön, grönsaker, rötter, frukt

Buren ska städas 1 gång i veckan. Den ska ha möjlighet att bada i sand.

Marsvin

Frön, grönsaker, frukt, hö, färskt gräs.

Buren städas 2 ggr/vecka.

Undulat

Frön, grönsaker, frukt.

Buren städas dagligen. Där ska finnas leksaker. Buren täcks över till natten.

Berberskink

Larver, maskar, insekter, kött, frukt.

Bor i ett terrarium med värmelampa.

50. Oinbjudna gäster

1.	Silverfisk	Sågtandad plattbagge
	1 cm	2,5–4 mm
	Grå	Brun
	Fuktiga avlopp	Köksskåp, i matförpackningar

Dammkvalster
Mikroskopiskt liten
Brun
Sängar

Husmus
Ca 10 cm
Brun
Byggnader, förråd

2. tänds lampan.
för ut sängkläderna då
det är minusgrader
- städas skåpen.
sätter ut fällor eller gift

Repetera

1. c. c.
c. c.
a. a.

51. Myror

1. känselspröt
huvud
mellankropp
bakkropp
fasettögon
3 par ben
2. Luktsinne, känselsinne, värmesinne
3. Ett hårt skal
4. a. Andra insekter och deras larver, honungsdagg.
b. Först biter de bytet och sprutar sedan in myrsyra i bytet.
5. Myrorna får honungsdagg
från bladlössen.
Myrorna äter insekter och
skyddar alltså lössen mot dessa.
6. De är beroende av varandra och har en tydlig arbetsfördelning.
7. Bygger stacken, skaffar mat till alla i samhället och försvarar stacken.
De sköter äggen, larverna och pupporna.
8. Rovinsekter, spindlar, fåglar, ödlor, igelkottar, spillkråkor, björnar

52. Flugan

1. a. Fasettögon
Känselspröt
Sugsnabel
2 vingar
Fötter (med dynor)
- b. Flugan ser dåligt, men uppfattar rörelser lätt.
- c. Den kan gå på hala ytor och i taket.
2. Eftersom den lätt uppfattar rörelser och hinner fly.
3. Den kan bara äta flytande föda, därför löser den först upp maten med saliv och suger sedan upp den med sin sugsnabel.
4. a. ägg   larv   puppa   färdig fluga
- b. Fullständig metamorfos
5. Större och färggrannare än en husfluga.
6. Bl.a. spindlar, ödlor, grodor, och fåglar
7. Den sprider bakterier och virus som kan ge smittosamma sjukdomar.

53. Fjärilar

1. a. främre vingar
sugsnabel
fjäll
bakre vingar
- b. Den suger näring med sugsnabeln.
2. a. Dagfjärilar   Nattfjärilar
- b. Nattfjärilarna är tjockare och hårigare.   Dagfjärilarna är färggrannare.
3. a. 1. Honan lägger ägg. 2. Larv som äter blad och växer snabbt.
3. Larvskinnet har spruckit och innanför finns en puppa.
4. Inne i puppan utvecklas fjärilen. Fjärilen kryper ut ur puppan.
5. Den vuxna fjärilen flyger i väg.
- b. Fullständig metamorfos.

4. Tända en lampa, nattfjärilarna flyger mot ljuset.
5. a. Med hår och taggar. Många larver har också bra skyddsfärg.
b. Den för vingarna mot varandra så att de granna färgerna inte syns.
6. N D D
D N N

54. Några dagfjärilar

1. a+ b.

Citronfjäril

Kålfjäril

Amiral

Nässeljäril

2. a. Den övervintrar t.ex i en hålighet i ett träd. – sorgmanteln
Den är en vanlig fjäril. – kålfjärilen
Dess larver äter löv från träd. – sorgmanteln
Den är en flyttfjäril. – amiralen
Den kan vakna ur vinterdvalan redan i mars. – nässeljärilen
Den är en skicklig och uthållig flygare. – amiralen

3. Nässeljäril:
på vindar och i uthus.
nässla
blomnektar

Kålfjäril:
som puppa
blad av olika kålväxter
blomnektar

Sorgmantel:
t.ex. i trädhålor som vuxen
vide-, björk-, eller aspblad
sav

Amiralen:
i sydligare trakter, inte i Finland.
nässelblad
nektar, saft från skämnda äpplen.

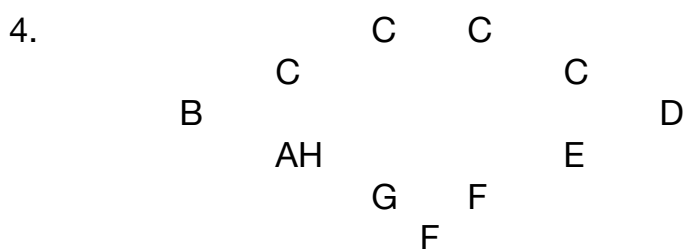

57. Svalor

- a+b. Backsvala: I sluttningen vid skogsbrynet
Hussvala: under takskägget
Ladusvala: inne i maskinhallen
- Lerklumpar och strån ihopmurat med spott
Lerklumpar
- Ladusvala Hussvala
- De fångarflugor och myggor.
- Långa, smala vingar (skickliga flygare), men klena ben.
- a. Europa b. Ladusvalan c. (södra) Afrika
b. De måste hitta mat på vägen. Det är tungt att flyga över stora vattenområden.
c. Stormar, matbrist, kyla, rovdjur, jägare m.m.

58. Lökväxter

- a. 1. Blomma
I den bildas frö
2. Blad
Här produceras den näring växten behöver
3. Rot
Suger upp vatten och näring
4. Stam
Lyfter bladen mot solen, håller växten stående,
vatten och näring transporteras i stammen.
5. Lök
Näringsförråd, som gör att växten kan börja växa på våren.
6. Sidelök
Förökning
- Jordstammen
- a. 1. pistill 2. kronblad 3. ståndare b. Pistillen c. Med sidolökar

59. Björk och rönn

1. a+b. Glasbjörk
rundare blad
uppåtsträvande grenar
häxkvastar
Vårtbjörk
spetsigare blad
hängande grenar
2. 1. Honhänge 2. Hanhänge
3. a. I honhängena b. För att det inte finns nektar.
c. Fröna sprids lättare med vinden då bladen inte är i vägen.
d. Med vinden. e. Bara en liten del av fröna landar på växtdugliga platser.
4. 1. kronblad 2. pistill 3. ståndare
5. a. Det fastnar på insekter, som för pollenet vidare.
b. Insektpollination.
c. I rönnbären.
d. Med fåglarna: de äter bären och sprider fröna med sin avföring.
6. 1. bladanlag 2. blomanlag 3. kvistanlag
7. a. Låg pollenhalt.
b. Det fanns mera björkpollen i luften: måttlig pollenhalt
d. Al, hassel, björk, gräs
e. Gråbo

Repetera

1. 1. pistill
2. backsvala
3. hänge
4. gula
5. vindpollination
6. bo
7. lök
8. fasettögon
9. stannfågel
10. rönn
11. arbetsmyror
12. häckar
13. tulpan
14. fink
15. revir
16. metamorfos
17. sorgmantel
18. spyfluga
19. skata
20. göken
21. ägg
2. Citronfjäril
Bofink
Nässelfjäril
Bergfink
Vårtbjörk
Ladusvala
Rönn
Hussvala